

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref. (saksnr.):
23/5109 - 8

Saksbeh.:
Trude Rauken, 900 95 533

Dato:
05.02.2024

Innspill til stortingsmeldinger for klima og naturmangfold

Jeg takker for muligheten til å gi skriftlige innspill til de kommende klima- og naturmeldingene og viser til spørsmålene som er stilt i invitasjonen fra Klima- og miljødepartementet. Spørsmålene besvares fortløpende under.

Spørsmål 1: Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

Bredt politisk forlik om omstilling til lavutslippssamfunnet

Det viktigste grepet var en umiddelbar igangsetting av arbeidet med en bred og systematisk lavutslippssomstilling av samfunnet i tråd med anbefalingene fra Klimautvalget 2050, jf. NOU 2023:25 Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050. Anbefalingene var førende for politiske diskusjoner og prioriteringer og førte til en bred politisk enighet om et felles løft for at Norge skulle være et lavutslippssamfunn i 2050. Dette førte til en endring i måten store statlige prosesser som Nasjonal transportplan gjennomføres. Allerede NTP fra 2024 forutsatte at 2030- og 2050-målene skal nås og foreslo tiltak på kort sikt som var i tråd med de langsiktige målene. I klimameldingen fra 2024 gikk startskuddet for å fjerne barrierer som hindrer ambisiøse kommuner i å iverksette klimatiltak, som barrierer i lovverket og utilstrekkelig karbonprising.

Styringssystem med utslippsbudsjett for 2050 som utgangspunkt

Med utgangspunkt i den politiske enigheten innførte nasjonale myndigheter et styringssystem som sikret at utslippsbudsjettet for 2050 og naturmålene ble utgangspunktet for alle veivalg og beslutninger. Systemet bygde ned siloer, avklarte målkonflikter og håndterte ressursknapphet ved å se alle sektorens bidrag og ressursbruk i sammenheng. Systemet hindret en utvikling som ikke var forenlig med å nå klima- og naturmålene. Et felles system for kunnskapsutvikling og effektberegning gjorde det enklere med en enhetlig tilnærming til omstillingen. Finansdepartementet var tungt inne i arbeidet med utvikling og oppfølging av styringssystemet og departementene internaliserte 2050-målet i alt sitt arbeid. Alle tildelingsbrev og all styring av statlige etater og selskaper ble endret slik at de også skulle ta utgangspunkt i klimamålene. Virksomhetene fikk med det ikke bare ansvar for å iverksette klimatiltak, men et selvstendig ansvar for at alle virksomhetenes aktiviteter, strategier og planer er i tråd med klimamålene.

Beslutningsprosesser som så klima- og natur i sammenheng, men som samtidig tillå hensynet til naturmangfold selvstendig og betydelig vekt

Nasjonale myndigheter gjennomførte en klima- og naturvask av regelverk, rammeverket for politisk styring, statens prosjektmodell og utredningsinstruksen. Dette sikret prioritering av klima- og naturmål i beslutningsprosesser og styrket lovverket som beskytter naturverdier betydelig.

Regjeringens klima- og naturmeldinger:

- fulgte opp Klimautvalget 2050 sine anbefalinger for lavutslippsomstilling, med det utgangspunkt at i 2050 er så godt som alle utslipp borte
- beskrev og sikret igangsetting av et overordnet styringssystem for lavutslippssomstilling, som også inkluderte klimatilpasning, natur og økosystemer
- sikret at all planlegging og relevante beslutninger tar utgangspunkt i lavutslippssamfunnet og at alle sektorer styres etter klima- og naturmål
- la til rette for at klimaeffekten av relevante beslutninger skal synliggjøres i beslutningsgrunnlaget
- satte i gang arbeidet med en helhetlig gjennomgang av alt regelverk for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av klima og naturhensyn. Dette arbeidet ble prioritert høyt.

Jeg viser også til Oslo kommunes høringsuttalelse til klimautvalgets utredning.

Spørsmål 2: Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

1. Styrkede rammer for klimastyring: Det er nødvendig med et styrket styringssystem for å gjøre politikken langsiktig og helhetlig. Dette krever samarbeid og samordning på tvers av sektorer.
2. Klima og natur må ses i sammenheng, og tiltak som innføres for å kutte utslipp må ikke gå på bekostning av viktige naturverdier eller hindre Norges etterlevelse av naturavtalen.
3. I tråd med forslaget fra 2050-utvalget foreslår jeg at nasjonale myndigheter fastsetter femårige utslippsbudsjett frem til 2050 der det forutsettes at alle kuttene skal tas innenlands. Skog og arealbruk bør ha egne separate mål som inkluderer naturlige karbonlagre, og hvor politikk og virkemidler ses i sammenheng med målene for naturmangfold og påvirkning på økosystemer.
4. Helhetlige klima- og energiplaner: Jeg mener i likhet med Klimautvalget 2050 at det bør legges frem helhetlige klima- og energiplaner for Stortinget hvert andre år (alternativt klimabudsjetter hvert år). Disse planene bør inkludere ulike sektors bidrag til utslippsreduksjoner, ressursforutsetninger, og en overordnet vurdering av samlet tilgang og etterspørsel etter ulike ressurser.
5. Det bør legges opp til at klima- og energiplanene/klimabudsjettet behandles i Stortinget med egne høringer og debatter, slik at det muliggjør gode vedtak om konkrete klimavirkemidler og helst bred politisk forankring.

Spørsmål 3: Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

Arealbruk binder sammen klima- og naturarbeidet. FNs klima- og naturpaneler har begge vært tydelige på at vi må se klima og natur i sammenheng. Å bremse klimaendringene er avgjørende for å bevare naturmangfold, og velfungerende økosystemer er essensielt for å nå klimamålene. For at mennesker og natur skal tilpasse seg klimaendringene, må arealpolitikken innrettes på en måte som sikrer nettopp naturmangfold og velfungerende økosystemer.

Meldingene bør, i tråd med Klimautvalget 2050s anbefalinger, legge frem en helhetlig arealpolitikk med klare rammer for arealbruken, og hvor økosystemer er et styrende element. Det må prioriteres klart mellom ulike behov, og formålet med inngrep må vurderes opp mot nytten i en lavutslippsomstilling. Beslutningssystemet og regelverk må sikre at klimatiltak som hovedregel ikke går på bekostning av viktige naturverdier.

I meldingene bør det skisseres hvordan nedbygging av naturlige arealer skal vesentlig begrenses og det bør legges tydeligere og mer bindende nasjonale rammer for bruken av arealer. Arealnøytralitet, eller aller helst arealpositivitet, må innarbeides som et sentralt prinsipp i arealforvaltningen. Samtidig bør arealenes naturverdi tillegges betydelig vekt, fremfor kun arealenes størrelse. Nasjonale myndigheter må også være tydelige på hvilke arealkategorier/naturverdier som ikke skal bygges ned, fordi de vanskelig kan erstattes eller gjenskapes. For å sikre ivaretagelse av arealer, må kommunene og andre få verktøy til å føre arealregnskap. Et verktøy vil også være til hjelp for å kunne synliggjøre utslippene fra arealbruksendringer og utvikle effektive tiltak mot dette. Eksempler på arealbruksendringer er avskoging og inngrep i myr, i tillegg til andre inngrep i naturområder, som flatehogst.

Meldingene bør legge frem et separat mål for skog og arealer som inkluderer karbonlagre i tillegg til utslipp og opptak. Jeg merker meg at 2050-utvalget vektlegger betydningen av karbonlagre, muligheten for egne mål for karbonlagre og at mål for skog- og arealbrukssektoren må ses i sammenheng med nasjonale mål for naturmangfold og internasjonale forpliktelser for natur. Jeg støtter dette og mener egne mål ville være en vesentlig forbedring av dagens arealpolitikk. Det vil kunne gi et grunnlag for kommunenes arbeid med å følge opp nasjonale forventninger i arealplaner om karbonrike arealer. Et eget mål vil gi mer transparens og sette krav til å unngå nedbygging av arealer.

Meldingene bør legge frem et tydelig løp for «planvask» av eksisterende planer for nedbygging av natur. Det er viktig å få tatt ut områder som er avsatt til utbygging, men som ikke tar nødvendig hensyn til klima- og miljømålene. Det trengs også et løp for «prosjektvask» av vedtatte samferdselsprosjekter som ennå ikke er gjennomført, for å vesentlig begrense nedbygging av karbonrike områder og verdifull natur. Slik jeg ser det, vil det også være relevant for prosjekter og planer til havs og i kystsonen.

Skog utgjør nærmere 40 prosent av landarealet i Norge, og er dermed en naturtype som bør ha betydelig fokus i meldingene. Det er et prekært behov for å bevare den gjenværende naturlige genererte skogen som ikke har vært gjenstand for menneskelige inngrep. Dette er skog som ikke lar seg erstatte. Naturskog utgjør en liten og stadig minkende del av skogen i Norge. Denne skogen bør kartlegges og vernes gjennom forbud mot inngrep og hogst. Naturskog har et spesielt rikt artsmangfold og som har bygget opp karbonlagre i jordsmonnet over lang tid.

Dagens skogbruksregelverk er et næringsregelverk som tilrettelegger for et intensivt bestandskogbruk med tettplantet gran og flatehogst. Dette gir høy klimarisiko, begrenser naturlig lagring av karbon og er stor belastning på natur og økosystemer. Dagens regelverk gjør omstilling vanskelig. Skogbruksregelverket bør endres for å legge til rette for en omstilling av skognæringen i tråd med både klima og naturhensyn. Meldingene bør redegjøre for virkemidler som meldeplikt for all hogst og et generelt forbud mot tiltak som innebærer nedbygging/arealbruksendring av myr, sumpskog og naturskog.

Flatehogst er formelt sett ikke en arealbruksendring, men for artene som er knyttet til gammel skog innebærer denne driftsformen en drastisk endring av livsmiljøet på stedet. Etter flatehogst tar det lang tid før tilsvarende livsmiljø er tilbake. Innen den tid vil skogen være moden for ny flatehogst. En stor andel av de truede artene i Norge lever i eldre skog. For å bedre situasjonen for disse artene og generelt gjøre skogene mer robuste, er det behov for å revidere skogbrukslovgivningen, blant annet for å øke omfanget av andre (lukkede) driftsformer (se også svar på spørsmål 7).

Offentlige tilskuddsordninger på skogbruksområdet må gjennomgås for å identifisere og avskaffe/endre ordninger som bidrar til skade på naturverdier. Et eksempel på en tilskuddsordning som bør vurderes avskaffet er tilskudd til skogsdrift i vanskelig terreng. Vanskelig tilgjengelig terreng er der det finnes skog som i liten grad er preget av tidligere hogstinggrep. Lite hogstpåvirket skog, som ikke kan drives rasjonelt økonomisk, bør heller vurderes for vern etter at naturverdiene er grundig undersøkt.

Opphør av drift (gjengroing) eller intensivert jordbruksdrift truer mange arter knyttet til det tradisjonelle jordbrukslandskapet, der slått og beite på innmark uten bruk av kunstgjødning var den rådende driftsformen. Det er behov for vesentlig styrking av offentlige virkemidler for å bidra til at en del av disse arealene fortsatt skjøttes på tradisjonelt vis, slik at artsmangfoldet knyttet til disse områdene opprettholdes.

Jeg vil også fremheve pollinatorers grunnleggende betydning for naturmangfold, økosystemer og matproduksjon. Tap og forringelse av leveområder anses som den største trusselen mot pollinatorer. Klimaendringer, plantevernmidler og fremmede arter er også trusler mot insekter. Naturmeldingen må inkludere hensynet til pollinerende insekter i statens arealforvaltning, fra verneområder og areal i tilknytning til truede naturtyper til jordbrukets kulturlandskap, kantsoner langs vei og jernbane og kraftledningsgater, i tråd med anbefalinger i Tiltaksplan for ville pollinerende insekter 2021-2028.

Spørsmål 4: Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å løse klima- og naturkrise. Hvordan kan internasjonalt samarbeid styrkes på klima- og naturområdet i årene fremover?

Jeg er enig med Klimautvalget 2050 i at et fortsatt tett samarbeid med EU er avgjørende for å omstille Norge til lavutslippssamfunnet, og også redusere Norges fotavtrykk utover Norges grenser. Norge må prioritere en rask gjennomføring av EØS-regelverk. Dette er viktig for å sikre en markedsutvikling som bidrar i riktig retning.

Rask gjennomføring av EU-regelverk er også viktig for at norske selskaper skal være konkurransedyktige og kunne vise til at de oppfyller regelverket og krav som svarer på forventningene i EUs taksonomi. Gjennom EUs bærekraftsdirektiv (CSRD) er norske selskaper forpliktet til å rapportere på taksonomien, og utsatt gjennomføring av EU-regelverk kan føre til at norske selskaper også henger etter.

Naturmeldingen bør sikre styrket innsats i arbeidet med internasjonale nettverk av verneområder, spesielt med tanke på arter som trekker på tvers av landegrenser. Økt internasjonalt samarbeid kan bidra til å identifisere og sikre viktige sommer- og vintertilholdssteder samt trekkrutene mellom disse. Det at et verneområde er inkludert i et internasjonalt nettverk, gir området økt status og oppmerksomhet. I tillegg blir terskelen høyere for å gjennomføre negative inngrep. Både Norge og andre land bør inkludere vesentlig flere verneområder i eksisterende nettverk, som for eksempel Emerald Network for viktige områder av biologisk mangfold i Europa. Internasjonalt viktige områder i Norge som ikke er vernet, må prioriteres vernet foran andre interesser.

En del arter har en stor andel av den globale/europeiske bestanden i ett eller noen få land – dette er «ansvarsarter» for de aktuelle landene. Naturmeldingen bør også ta opp internasjonale samarbeidsbehov knyttet til slike ansvarsarter. Gjennom økt internasjonalt samarbeid kan man identifisere flere ansvarsarter, og bidra til at disse får bedre sikring.

Naturmeldingen bør videre ta opp internasjonale samarbeidsbehov knyttet til fremmede arter, og hvordan man kan redusere spredning av disse. Tiltak for å begrense spredning av fremmede arter må trappes kraftig opp, og dette bør koordineres og gjennomføres på tvers av landegrenser. I internasjonalt samarbeid, herunder reforhandling av handelsavtaler, er det viktig å sørge for at hensynet til bevaring av biologisk mangfold gis prioritet.

Spørsmål 5: Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?

I naturmeldingen bør regjeringen vise nasjonalt lederskap gjennom en klar plan for hvordan nasjonale myndigheter har tenkt å gjennomføre Naturavtalen i Norge og se dette arbeidet i sammenheng med omstilling til lavutslippssamfunnet. Dette arbeidet bør inkludere et overordnet styringssystem som tydelig identifiserer roller og ansvar hos de ulike myndighetsnivåene.

De to meldingene om klima og natur bør igangsette arbeid med natur- og klimagjennomgang av alt relevant regelverk, inkludert et styrket regelverk for naturbevaring og styrket håndheving av eksisterende regelverk. I tillegg er det nødvendig med oppstart i arbeid med regelverk som lovfester plikten til å ivareta klima og natur på alle forvaltningsnivåer og at de skal være prioriterte hensyn i alle relevante beslutningsprosesser.

Videre bør meldingen etablere et system for kartlegging, overvåking og rapportering av fremgang mot Naturavtalens og Norges naturmål. Det er svært viktig at vi får en styrket kartlegging og overvåking av norsk natur og ulike økosystemer som myr og naturskog. I dette arbeidet bør det også sikres at kompetanse og kapasitet i miljøforvaltningen styrkes på alle nivåer, særlig i kommunal sektor, der de fleste avgjørelser om arealforvaltning tas.

Meldingen bør også skissere hvordan samarbeid med frivillige organisasjoner, grunneiere, velforeninger og andre skal organiseres. Det er viktig at private aktører gis rammer som kan styrke deres arbeid med skjøtsel av naturverdier.

Spørsmål 6: Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

Jeg viser til innspill på spørsmål 1, 2, 3 og 5 over, om blant annet etablering av et overordnet styringssystem, et verktøy for å kartlegge karbonlagre i arealtyper og natur- og klimagjennomgang av regelverket for å sikre omstilling til lavutslippssamfunnet samtidig som man oppfyller Naturavtalens og Norges mål for natur og økosystemer. Et overordnet styringssystem er grunnleggende for å sikre at all planlegging og beslutninger er forenlige med lavutslippssamfunnet og naturmål.

Tilgang til informasjon om naturverdier er avgjørende for god natur- og arealforvaltning. God kartlegging av viktige naturtyper er derfor svært viktig. Denne kartleggingen har vært drevet etter metodene i DN-håndbok 13, som jeg mener har fungert og fungerer bra. Den nye Natur i Norge (NiN)-baserte kartleggingen som er innført av Miljødirektoratet, har Oslo kommune ved Bymiljøetaten allerede gitt innspill på at fungerer dårlig. Jeg ser et behov for en bedre metodikk for å kartlegge viktige naturtyper enn den Miljødirektoratet har innført som eneste aksepterte. Uten en slik mulighet vil en del viktig informasjon om naturverdier ikke bli gjort tilgjengelig i nasjonale innsynsløsninger og kartverktøy. Dette svekker arbeidet med å ivareta naturverdiene.

Tilgjengelig informasjon om naturmangfold må forstås for å kunne anvendes på riktig måte. Det er behov for vesentlig økt kompetanse i mange kommuner for å ivareta dette. Naturmeldingen bør inkludere mulige løp for å sikre kompetanse som er nødvendig for å sikre at naturens interesser er ivaretatt i beslutningsprosesser i alle kommuner. I denne sammenhengen ser jeg et behov for at statsforvalterens rolle som faglig støtte for kommunene må styrkes, og om nødvendig også rollen som innsigelsesmyndighet. Dette er særlig viktig for små kommuner, som ofte kan ha liten eller ingen kompetanse om naturmangfold.

Jeg ser et behov for et nasjonalt rammeverk for arealnøytralitet på ulike nivåer med en klar definisjon, som samtidig sikrer arealregnskap med nyansert informasjon om naturverdier, økosystemer og karbonlagre både over og under bakken. For å operasjonalisere prinsippet må det også utvikles metodikk for verdsetting av ulike arealer.

Prinsippet bør følges av føringer som sikrer at utbygging ikke "grønnvaskes" gjennom tiltak som i realiteten ikke avbøter eller kompensere for den økologiske verdien som planlegges bygget ut. Prinsippet bør som et minimum følges av forbud mot inngrep i myr og naturskog, jf. også innspill på spørsmål 3, 5 og 8.

Spørsmål 7: Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jamfør mål 3 i naturavtalen)?

Det viktigste grepet nasjonale myndigheter kan ta, er å styrke lovverket betydelig. Jeg mener følgende lover bør endres:

- **Naturmangfoldloven og tilhørende forskrifter;** Beskyttelsen av viktige naturverdier i loven må styrkes. Loven er i dag på en del områder for vag, og det får begrensede konsekvenser å ikke ta hensyn til viktige naturverdier. Den generelle aktsomhetsplikten (§ 6) bør skjerpes, konkretiseres og kunne sanksjoneres hardere (i dag er det kun mulig å ilegge et mindre overtredelsesgebyr). Det bør utnevnes vesentlig flere prioriterte arter og utvalgte naturtyper, beskyttelsen av disse bør styrkes, og de økonomiske insentivene/rammene for ivaretagelse av disse bør økes. Det er også stort behov for at forskriften om fremmede organismer skjerpes (blant annet med vesentlig flere forbudsarter), konkretiseres bedre og blir en mer aktiv forskrift som sanksjoneres ved brudd.
- **Plan- og bygningsloven;** Det bør stilles strengere krav til at naturverdiene skal være godt utredet i plan- og byggesaker, og det bør gis en klarere hjemmel for at myndigheten etter loven kan gi avslag på/begrense planlagte tiltak som skader viktige naturverdier.
- **Skogbruksloven med forskrifter;** Det bør stilles strengere krav til kartlegging av viktige naturverdier før hogst, og det bør innføres en generell søknadsplikt for flatehogst. Myndighetene bør ha større kontroll på prosessen med kartlegging/vurdering av naturverdier og hvilke miljøhensyn som skal tas ved skogsdrift. Dette er i dag i hovedsak overlatt til skogeier selv og til private sertifiseringsordninger. Myndighetene bør gis større mulighet til å stille betingelser om hensyn til naturverdier i skogbruket. Det bør gis mulighet for å pålegge bruk av lukkede hogstformer. Det bør ikke være tillatt med hogst i naturskog, men at denne heller vurderes for vern, med erstatning for skogeier.

I tillegg til et betydelig styrket lovverk trenger vi:

- Større satsing på restaurering av natur, med styrking av økonomiske virkemidler for dette. Det er nødvendig med en kraftig satsing for å nå mål 2 i naturavtalen om restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer.
- Vesentlig styrking av forvaltning og skjøtsel/drift av eksisterende statlige verneområder, slik at det blir mulig å ivareta de viktigste nasjonale verneverdiene i disse områdene.
- Vesentlig større satsing for å ivareta og restaurere Oslofjorden, inkludert økte økonomiske virkemidler. Dette må omfatte arbeid med å bedre situasjonen både under vannflaten, i hele nedbørsfeltet som renner ut i Oslofjorden, i strandsonen og på land på øyene og langs kysten i Oslofjorden. Det siste er ikke omfattet av den helhetlige tiltaksplanen for Oslofjorden, til tross for at øyene og kysten i Oslofjorden har naturverdier som er unike i nasjonal sammenheng.
- Økt innsats for å sikre bærekraftig forvaltning av marine ressurser, både på havbunnen og i vannmassene. Det må tas større hensyn til naturlige predatorers (bl.a. sjøfugl og sjøpattedyr)

behov for uforstyrrede arealer og god næringstilgang når det fastsettes kvoter og tildeles lisenser til næringsvirksomhet.

- Kraftig begrensning i import og bruk av fremmede arter, jf. naturavtalens mål 6. Fremmede arter er en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet, også i mange verneområder. Dette problemet er i stor grad forårsaket av storstilt import av planter fra utlandet til bruk i hager, grøntanlegg og jordbruksproduksjon. Kostnadene forbundet med forsøk på å bekjempe noen av de fremmede artene med størst økologisk risiko er i dag allerede store, og vil øke kraftig i framtida. Det klart mest kostnadseffektive tiltaket på lang sikt er en kraftig begrensning i import og bruk av fremmede arter, og forbud mot import av planter med jordklump.

Spørsmål 8: Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger, hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?

Jeg viser til Oslos høringsinnspill til NOU 25:2023 NOU 2023:25 Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050, og svaret på spørsmål 1 over, som fremhever rask oppfølging av utvalgets anbefalinger og etablering av et overordnet styringssystem som bygger ned siloer, unngår stivhengighet, adresserer ressursknapphet og ser klimakutt, klimatilpasning, natur og økosystemer i sammenheng.

Klima- og naturvask av regelverk

Jeg støtter anbefalingen om en klimavask av regelverket og ber om at regjeringens klimamelding gir klare føringer om å starte klima- og naturgjennomgang av relevant regelverk, og at dette gis høy prioritet.

Økonomiske og andre kortsiktige interesser prioriteres ofte over klimahensyn, noe som kan føre til beslutninger som ikke støtter overgangen til et lavutslippssamfunn. Dette kan skape en uønsket stivhengighet og ressurskonflikter. For å motvirke dette, understreker utvalget behovet for tydelige krav og hjemmelsgrunnlag for å ta inn klimahensyn i alle beslutninger. Eksempler på dette er nye krav i offentlige anskaffelser og forslag om å styrke klimahensynets rettslige stilling gjennom en «klimavask» av relevante lover.

Gjennomgangen bør inkludere naturhensyn. FN's klima- og naturpanel har pekt på at vi må se klima og natur i sammenheng. Å bremse klimaendringene er avgjørende for å bevare naturmangfold, og velfungerende økosystemer er essensielt for å nå klimamålene. Vi må derfor løse disse problemene samlet.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- sette i gang arbeidet med en helhetlig gjennomgang av alt regelverk for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av klima og naturhensyn. Dette arbeidet bør prioriteres høyt for å sikre et samfunn i tråd med lavutslippssamfunnet.
- gi klare føringer for en systematisk gjennomgang av relevant regelverk
- raskt tydeliggjøre klimahensynet i plan- og bygningsloven

Mer aktiv bruk av reguleringer

Jeg mener det er nødvendig med en mer aktiv bruk av regulatoriske virkemidler for å gi forutsigbarhet til omstillingen og like konkurransevilkår for næringslivet.

Reguleringer er også et svært effektivt verktøy i klimaomstillingen som bør tas i bruk mer. Gjennom tydelige krav får næringslivet forutsigbarhet. Reguleringer stimulerer til innovasjon og nye bærekraftige teknologier og de gir like rammebetingelser og konkurransevilkår for næringslivet. Dette er spesielt viktig for transport, hvor det er mange enkeltaktører som skal omstille seg selv og egen virksomhet.

Videre slutter jeg meg til Miljødirektoratets forslag om forbud mot inngrep i myr, og mener dette også må utvides til å gjelde naturskog. Myr og gammel naturskog er sårbare økosystemer med rikt naturmangfold som også inneholder store karbonlagre. Et forbud mot inngrep i myr og naturskog vil være et svært effektivt virkemiddel som virkelig monner, og vil hindre frigjøring av karbon lagret over lang tid.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- legge opp til mer aktiv bruk av reguleringer som virkemiddel i klimaomstillingen
- bekrefte at regjeringen ønsker nullutslippssoner velkommen i byer som ønsker det (og bør ha sendt lovhjemmel på høring før meldingen legges fram)
- signalisere forbud mot salg av fossile personbiler fra 2030 og salg av fossile næringskjøretøy i alle kategorier fra 2035
- signalisere et generelt forbud mot fossil forbrenning som bør tre i kraft i god tid før 2050
- signalisere forbud mot inngrep i myr og naturskog

Kommunene må gis en tydelig klimarolle

Jeg støtter Klimautvalget 2050s anbefaling om å tydeliggjøre kommunenes ansvar og handlingsrom etter regelverket. Kommunene har en avgjørende rolle i lavutslippssomstillingen og staten har et ansvar for å fjerne barrierer for kommunenes klimaarbeid. Utvalget peker på Oslos klimakrav til anleggsplasser i reguleringsplaner og departementets tolkningsuttalelse om at det ikke er tilstrekkelig hjemmel for kravene. Utvalget peker på manglende tydeliggjøring av hjemler i plan- og bygningsloven som et eksempel på at staten ikke tar ansvar for å fjerne barrierer for klimaarbeid.

Staten bør starte arbeidet med å styrke kommunenes klimaverktøy umiddelbart. Utvalget anbefaler at kommunenes ansvar i klimaomstillingen forankres i lov, og at staten spiller en aktiv rolle i å støtte og veilede kommunene i dette arbeidet.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- igangsette arbeid med å fjerne barrierer for kommunenes klimaarbeid og styrke kommunenes klimaverktøy
- følge opp føringer i Grønn bok om å tydeliggjøre klimahensynet i plan- og bygningsloven. Dette bør inkludere lovfesting av plikt til å prioritere klima- og naturhensyn i arealplanleggingen og tydeliggjøring av kommunenes ansvar og hjemler for klimakrav i arealplaner.
- sikre at ivaretagelsen av klima- og naturhensyn gjøres til et pliktig hensyn for kommunene også på andre områder der kommunene har det overordnede ansvaret
- forsterke klimasats-ordningen som strategisk virkemiddel

Klimaavtaler

Klimautvalget 2050 viser til at klimaavtaler kan fremme klimaomstillingen. Utvalget viser til at Sverige har brukt dette virkemiddelet i klimapolitikken, og har etablert flere langsiktige avtaler mellom stat og kommune om klimaomstilling. Statskontoret i Sverige (det svenske forvaltningsorganet for offentlig forvaltning) har vurdert slike avtaler, og konkludert med at dette kan være et effektivt virkemiddel som kan komplementere mer direkte styringsformer (Statskontoret, 2022).

Jeg er enig med utvalget i at klimaavtaler kan være et nyttig verktøy, men dette krever en effektiv forhandlingsprosess, tilpasning til lokale forhold og at staten sikrer kommunene nødvendig juridisk handlingsrom for en effektiv klimapolitikk. Det er viktig at ikke langvarige prosesser gjør at nytten av slike avtaler forringes.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- tilrettelegge for å prøve ut klimaavtaler mellom nasjonale myndigheter og kommunene som et verktøy for klimaomstilling.

Arealer, karbonlagring og natur

Det er avgjørende at klima og natur ses i sammenheng i alle relevante beslutninger og at beskyttelse av økosystemer er et styrende element. Areal og natur er en begrenset ressurs og det må prioriteres klart mellom ulike arealbehov. Vedtatte arealplaner og samferdselsprosjekter bør «klimavaskes» for å begrense nedbygging av karbonlagre og verdifull natur. Skogbruksregelverket og tilskuddsordninger bør endres for å tilrettelegge for omstilling av næringen til mer klima- og naturvennlig drift. Det norske utslippsregnskapet bør forbedres, og inkludere havets karbonlagre. Jeg viser også til mer utfyllende svar under spørsmål 3 over, og svarene på spørsmål 4-7.

Transport og mobilitet

Jeg er enig i utvalgets hovedanbefaling om at tiltak for å unngå og flytte transport bør prioriteres og at det ikke er tilstrekkelig kun å forbedre teknologien i transportsektoren. Omstillingen krever en reduksjon i behovet for transport, og dette vil kreve et annet analytisk utgangspunkt for politikken.

Jeg er også enig i at det er viktig å se transport i sammenheng med andre sektorer, da det ofte er en gjensidig påvirkning på utslipp. Utvalget understreker betydningen av arealplanlegging, herunder nødvendigheten av kompakte byer og tettsteder, og tilrettelegging for gode transportformer, herunder sykkel, gange, og kollektivtransport. Reduksjon av transporttettersspørsele vil imidlertid ta tid, og bero på treffsikre langsiktige politikkvalg, som arealplanlegging.

Oslo skal ha tilnærmet null utslipp i transportsektoren allerede i 2030. For å få til dette må arbeidet med trafikkreduksjon og insentiver for overgang til nullutslippskjøretøy skje samtidig. Vi må altså fortsatt jobbe med «forbedre»-tiltakene på dette området for å nå Oslos mål. Vi kan likevel ha med oss at de valg vi tar også skal bidra til «unngå- og flytte-tiltakene». For eksempel bør vi samtidig som vi jobber med trafikkreduksjon, sikre at konkurranseforholdet mellom nullutslipp og fossile kjøretøy opprettholdes.

Når det gjelder næringstransporten fokuserer utvalget utelukkende på varetransporten, noe som er en svakhet i rapporten. Jeg mener det underkommuniseres at overgangen til nullutslippskjøretøy vil være ekstra viktig for næringstransporten, fordi tiltak som unngår denne typen transport, er mer krevende enn for persontransporten.

Jeg er enig med utvalget i at byvekstavtalene er et viktig virkemiddel for å begrense personbiltrafikken, og at disse bør videreføres og styrkes. Å opprette et eget mål for effektivisering av næringstransporten, for eksempel etter modell fra nullvekstmålet for persontransport, vil være et effektivt tiltak for å redusere den totale trafikken, redusere utslipp og det vil bidra til å overføre varer og gods fra vei til sjø og bane, hvis målet følges opp med virkemidler.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- sikre at all transportplanlegging har klimamålene og lavutslippsomstilling som utgangspunkt
- legge opp til og sikre en omlegging av prosessen med nasjonal transportplan (NTP) og NTP som styringsverktøy. Prioriteringene i NTP må gjøres med utgangspunkt i at planen skal ha tiltak på kort sikt som gjør at Norge når det langsiktige målet om å bli et lavutslippssamfunn. Prinsippet om å unngå, flytte og forbedre må være sentralt for NTP.
- ha et langsiktig perspektiv for transportsektoren og gi tydelige føringer knyttet til valg av infrastruktur, slik at denne ikke låser inn utviklingen i lite klimavennlige transportformer
- opprette et eget mål for effektivisering av næringstransporten, for eksempel etter modell fra i nullvekstmålet for persontransport

Energiomstilling

Norges klimamål krever en omlegging fra fossil til fornybar energi og en energiforsyning tilpasset nullutslippssamfunnet. Nasjonale og lokale myndigheter må utvikle effektive virkemidler innen disse tre tiltakene for å dempe behovet for mer kraft og sikre at kraften kan benyttes til nødvendige klimatiltak:

- **Energieffektivisering:** redusere behovet for mer kraft
- **Øke lokal energiproduksjon** på grå arealer
- **Øke energifleksibiliteten:** flytte energiforbruk og redusere effekttopper

Utvalget peker på at det er langt færre ulemper ved å planlegge for et lavenergisamfunn enn et høyenergisamfunn. Jeg støtter uttalelsen og mener klimamålene må legges til grunn i nasjonal og kommunal planlegging av energisystemet.

Utvalget anbefaler at lavt energibruk og energieffektivisering alltid må komme først. Jeg støtter anbefalingen og mener det bør utvikles kraftigere nasjonale virkemidler og insentiver for å redusere energibruken. Nasjonale myndigheter bør tilrettelegge for helhetlig energiplanlegging, hvor kostnadene ved å bygge ut ny kraft, i form av arealbeslag, investeringskostnader og miljøkostnader, vurderes mot kostnaden ved å støtte energieffektiviseringstiltak og tiltak som bidrar til mer fleksibel energibruk.

Utvalget anbefaler mer restriktiv arealbruk for andre formål enn utbygging av fornybar energi. Jeg vil i denne forbindelse påpeke at lokal energiproduksjon på grå arealer og mer fleksible energiløsninger i bygg vil redusere behovet for utbygging av kraft og nettkapasitet og bidra til mer effektiv arealbruk. Plan- og bygningsloven bør gi tydeligere hjemler for å stille krav om lokal fornybar energiproduksjon i tilknytning til byggeprosjekter, og energilovgivningen bør endres raskt for å åpne for mer fleksible energiløsninger og -deling på områdenivå.

Jeg støtter utvalgets fremheving av biomasse som begrenset ressurs. Biomasse bør brukes der den har høyest verdi av hensyn til klima og økonomi, begrunnet i at forbrenning av biomasse gir midlertidige utslipp av drivhusgasser, og uttak av biomasse kan gi tap av biologisk mangfold og andre naturverdier.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- sikre at Norge planlegger for å bli et lavenergisamfunn gjennom helhetlig energiplanlegging
- tydeliggjøre muligheten for lokale myndigheter til å stille krav om lokal energiproduksjon der det er hensiktsmessig
- tydeliggjøre kommunenes rolle i planlegging av energisystemet, i tråd med nasjonale planretningslinjer for klima- og energiplanlegging
- etablere verktøy for å følge energibruksutviklingen i ulike sektorer og bidra til å synliggjøre potensialer og mulige tiltak for energieffektivisering

Indirekte forbruksbaserte utslipp

Jeg støtter utvalgets anbefaling om å utvikle et eget nasjonalt mål for reduksjon av forbruksbaserte utslipp. Et nasjonalt mål om redusert og mer bærekraftig forbruk vil kunne bidra til at Norge fører en mer helhetlig klimapolitikk lokalt nasjonalt og internasjonalt, og føre til at Norge også bidrar til omstilling globalt. Videre vil et slikt mål, sammen med konkrete virkemidler, kunne bidra til den nødvendige utviklingen av en sirkulær økonomi i Norge.

Utvalget anbefaler at kunnskapsgrunnlaget om forbruksbaserte utslipp bør styrkes. Kommunene i Norge mangler i dag data og oversikt over sine indirekte utslipp. Et kommunefordelt forbruksbasert utslippsregnskap vil gi en bedre forståelse av hvilke tiltak som må til for å redusere indirekte utslipp både på nasjonalt og kommunalt nivå. Samtidig anerkjenner jeg at det vil være krevende å utvikle

metoder for et treffsikkert forbruksbasert klimaregnskap på kommunenivå som fanger opp effekten av lokale virkemidler. Jeg mener det på kort sikt er viktigere å forbedre det kommunale klimaregnskapet for de direkte utslippene, men det bør utvikles et årlig nasjonalt klimaregnskap for forbruksbaserte utslipp.

Kommunenes evne til å bidra til reduksjon i indirekte utslipp er avhengig av endrede rammebetingelser som fremmer bedre kosthold, reparasjon, ombruk, materialgjenvinning og redusert matsvinn, og som hindrer produkter med kort levetid som ikke kan repareres eller materialgjenvinnes fra å komme inn i markedet. Kommunenes innkjøpsmakt er betydelig, men i mange tilfeller ikke stor nok til å utløse de endringene som trengs i markedet for å oppnå klimamålene. Høyere minstekrav, bedre og mer standardisert produktinformasjon og endringer i nasjonale avgiftssystemer kan være avgjørende. Vi trenger en rask innføring av nytt EU-regelverk, og ny lov om bærekraftige verdikjeder bør omfatte alle de prioriterte verdikjedene, også mat og bygg.

Bygg- og anleggsbransjen står i en særstilling når det kommer til å redusere indirekte forbruksbaserte utslipp, da det er her materialbruken er høyest. Det bør legges til rette for at ambisiøse kommuner som vil bidra positivt, kan dra utviklingen i riktig retning. Nasjonalt regelverk for krav til bygg bør derfor være minimumskrav, hvor ambisiøse kommuner har anledning til å gå foran med strengere krav i arealplaner.

Jeg slutter meg til utvalgets anbefaling om en omstilling av matsystemet. Det er viktig å se helhetlig på denne omstillingen ettersom mange tiltak kan ha gevinster for både klima, miljø, helse og dyrevelferd, slik det legges opp til i EUs strategi for matsystemet *Farm to Fork*.

I utredningen er det gjort vurderinger av hvilke utslipp som kan stå igjen i 2050, når Norge er et lavutslippssamfunn, bl.a. fordi det ikke er teknisk mulig å fjerne dem. Jeg stiller spørsmål ved at klima-utvalget i NOUen ikke foreslår endringer i landbruksproduksjonen, slik som for eksempel overgang til produksjon av mer vegetabiliske produkter. Mens Miljødirektoratet i sin rapport *Klimatiltak i Norge mot 2030 (2023)* viser til at dersom kostholdsrådene følges, vil utslippene fra norsk jordbruk kunne reduseres til 3,5 millioner tonn allerede i 2030, forutsetter derimot klimautvalget i sin NOU at det ikke skjer endringer i landbruksproduksjonen.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- sette et tydelig nasjonalt mål for Norges forbruksbaserte klimagassutslipp
- sikre rask gjennomføring av EU-rammeverk for sirkulærøkonomi. Lov om bærekraftige verdikjeder bør også inkludere verdikjedene for mat og bygg.
- tydeliggjøre handlingsrommet for å stille klimakrav til materialbruk i arealplaner. Fremtidige krav i byggeteknisk forskrift må være minimumskrav, med mulighet for ambisiøse kommuner til å gå foran
- innføre virkemidler som gjør det lettere å velge et mer plantebasert kosthold, for eksempel lavere pris, bedre utvalg og tydelig merking
- gradvis fase ut støtteordninger i jordbruksavtalen som stimulerer til matproduksjon som ikke er forenlig med en omstilling av matsystemet til lavutslippssamfunnet
- innføre støtteordninger som bidrar til mer bærekraftig matproduksjon, herunder mer plantebaserte proteinvekster, frukt og grønt og en omlegging av produksjonen av animalske produkter hvor også dyrevelferd skal veie tungt
- utrede hvordan dagens struktur i dagligvarebransjen påvirker lavutslippssomstilling i landbrukssektoren
- vurdere koblingen mellom matindustri og offentlige opplysningskontorer for mat, og sikre at opplysningskontorene ikke oppmuntrer til konsum av matvarer med høye klimagassutslipp

- stimulere til økt konkurranse og innovasjon i matbransjen for matvarer med lave klimagassutslipp

CCS og negative utslipp

Jeg støtter Klimautvalget 2050s konklusjon om at karbonfangst og lagring ikke må erstatte arbeid med andre utslippsreduksjoner. Samtidig er både karbonfangst og lagring og negative utslipp nødvendig for at verden skal nå klimamålene. Det er nødvendig å utvikle en troverdig politikk på dette feltet så tidlig som mulig, med langsiktige tiltak og virkemidler som stimulerer til lønnsomme prosjekter.

Jeg er enig i utvalgets anbefaling om at naturlig opptak av og lagring utslipp av CO₂ fra skog og arealer bør bokføres mot egne, separate klimamål for skog og arealer. Kun CO₂ som lagres permanent kan bokføres mot vedtatte utslippsmål.

Jeg støtter utvalgets anbefaling om at det innføres prisinsentiver for miljømessig forsvarlig fjerning av CO₂ (negative utslipp). Jeg mener også at dette bør være i form av en omvendt CO₂-avgift (belønningsordning for permanent biologisk karbonfangst) med en forutsigbar opptrapping. Et naturlig prisnivå vil være på ca. 2300 kr/tonn (2023-kr som tilsvarer 2000 kr/tonn, jf. ordinær CO₂-avgift). Samtidig innebærer dette at det må utvikles nasjonale prinsipper for hvordan en omvendt avgift fungerer sammen med EUs fremtidige sertifiseringssystem for karbonfjerning og for salg av karbonkreditter, blant annet for å unngå dobbelttelling av negative utslipp. Det er spesielt viktig for Norge å utvikle en politikk på dette området siden vi er tidlig ute med karbonfangst og -lagring.

For Norges del må det installeres CCS på flere avfallsforbrenningsanlegg før 2030 hvis Norge skal klare å nå utslippsforpliktelsene for ikke-kvotepliktig utslipp. Insentiver for prising av negative utslipp, sannsynligvis i kombinasjon med en form for investeringsstøtte, vil være avgjørende for å realisere disse anleggene. Dette gjelder også for Oslos egne anlegg, hvor en omvendt avgift og investeringsstøtte vil være gunstig både for Klemetsrud-prosjektet og for Haraldrud. Finansiering av "first of a kind"-prosjekter som karbonfangst og -lagring på Klemetsrud kan også være viktig nasjonalt og internasjonalt for å få ned kostnadene på CCS.

For å begrense klimaendringene trengs det betydelige negative utslipp så raskt som mulig, og biokull kan være et av flere tiltak for å oppnå det. Miljødirektoratets rapport *Klimatiltak i Norge mot 2030* har et eget tiltaksark for biokull. Biokull som klimatiltak har mange synergier mellom både utslippskutt, klimatilpasning og andre miljøgevinster. Det bør derfor utvikles prinsipper for produksjon og bruk av biokull som ivaretar både klima, natur og økosystemer. Det er i denne sammenhengen viktig at man ser hen til alternativbruken av biomassen, i tråd med kaskadepriippet som sier at biomasse bør brukes der den har høyest verdi, jf. Klimautvalget 2050s anbefaling. Biokull bør først og fremst utvikles på basis av biologisk avfall. Hvilke arealer biokull benyttes på må vurderes i lys av at også naturlige karbonlagre, naturmangfold og økosystemer må bevares og styrkes. Det må også vurderes hvilke jordtyper som er egnet for biokull. Biokull bør kunne bokføres som langvarig lagring av CO₂, men holdes separat fra permanent geologisk lagring. Det bør likevel regnes inn i målet for negative utslipp og omfattes av omvendt karbonavgift.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- holde naturlig karbonlagring separat fra permanent karbonlagring
- angi prinsipper for bokføring av negative utslipp mot klimamål
- gi føringer om at det skal etableres en omvendt CO₂-avgift for fangst og lagring av biogen CO₂, samt tydeliggjøre hvordan dette virkemidlet vil fungere sammen med salg av karbonkreditter for negative utslipp
- legge opp konkrete virkemidler for å stimulere til produksjon og bruk av biokull fra biologisk avfall både innen landbruk og på kommunenivå. Eksempler på virkemidler kan være

investeringsstøtte til pyrolyseovn og omvendt karbonavgift. Råstoff fra biokull må vurderes opp mot alternativbruken av biomassen i tråd med kaskadep prinsippet.

- angi prinsipper for produksjon og bruk av biokull som ivaretar både klima, natur og økosystemer

Spørsmål 9: Hvordan legge til rette for en rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet, og hvordan bør en klimapolitikk som når klimamålene innrettes slik at den har legitimitet og aksept i samfunnet?

Jeg slutter meg til samtlige anbefalinger fra Klimautvalget 2050 knyttet til rettferdig omstilling. Utvalget skal ha honnør for et bredt perspektiv på rettferdighet i omstillingen, og vektleggingen av spørsmål om rettferdighet mellom generasjoner, mellom land og mellom ulike grupper i samfunnet.

Jeg har to konkrete innspill til anbefalingene:

1. Anbefalingen om fordelingsvirkninger bør tydeligere ses i sammenheng med anbefalingene om beslutningsprosesser og anerkjennelse. Dette bør innebære å vektlegge perspektivene til minoriteter og sårbare grupper i vurderinger og beslutningsprosesser og å bedre involvere disse gruppene i politikktutforming av klimapolitikk som berører dem.
2. Et annet perspektiv som ikke framgår like tydelig av utvalgets arbeid, er at alle bør få mulighet til å delta i klimaomstillingen. Dette spørsmålet handler ikke bare om fordelingseffekter og videreutvikling av arbeidstakeres kompetanse, men også om å sikre muligheter for ulike grupper til å delta i, og være en del av de klimavennlige løsningene.

Omstillingen innebærer at store deler av byens befolkning og næringslivet må forberede seg på å ta del i små og store endringer. Klimaløsningene krever endret adferd. Folk og næringsliv må få vite hva de kan gjøre og hvordan de kan finne de gode klimavennlige løsningene. Derfor trenger vi en aktiv kunnskaps- og faktabasert klimakommunikasjon.

Med bakgrunn i anbefalingene bør regjeringens klimamelding:

- følge opp alle utvalgets anbefalinger knyttet til rettferdig omstilling
- adressere hvordan de ulike perspektivene på rettferdighet som fordeling, demokrati og anerkjennelse kan inngå samlet i beslutningsprosesser
- adressere hvordan alle deler av befolkningen, spesielt særskilt sårbare grupper, kan delta i klimaomstillingen
- innføre klimakommunikasjon som et klimatiltak, der myndighetene driver aktivt kommunikasjonsarbeid med mål å skape atferdsendringer blant folk flest som bidrar til reduserte klimagassutslipp

Jeg ser frem til fremleggingen av nye klima- og naturmeldinger som gjør det tydelig hvordan Norge skal møte sine internasjonale forpliktelser.

Vennlig hilsen

Marit Kristine Veia

byråd